

SİYASET FELSEFESİ
NEDİR VE NİÇİN ÖNEMLİDİR?
RONALD BEINER

VakıfBank Kültür Yayınları: 0487
Felsefe: 051

SİYASET FELSEFESİ
NEDİR VE NİÇİN ÖNEMLİDİR?
RONALD BEINER

Özgün Adı
Political Philosophy:
What It Is And Why It Matters

Türkçesi
Ömer Faruk Uysal

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü ve Son Okuma
Ali Adem Yörük

Kitap Editörü
Muhammed A. Ağcan

Sayfa Uygulama
Kamuran Ok

Kapak
Faruk Özcan

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdeniz Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2026
© Ronald Beiner, 2014

ISBN 978-625-8825-06-0

*Kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları
Ajansı aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınlarına aittir.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak
sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser
sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.*

*This translation of "Political Philosophy:
What It Is And Why It Matters" is published by
arrangement with Cambridge University Press.*

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0 212 412 1700
www.mega.com.tr – info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Eylül 2026

SİYASET FELSEFESİ

NEDİR VE NİÇİN ÖNEMLİDİR?

RONALD BEINER

TÜRKÇESİ
ÖMER FARUK UYSAL

RONALD BEINER

Toronto Üniversitesinde siyaset bilimi emeritus profesörü ve Kanada Kraliyet Derneği üyesidir. McGill Üniversitesinde lisans eğitimini tamamlamış, doktorasını Oxford Üniversitesi Balliol College'dan almıştır. 1982'de Hannah Arendt'in *Lectures on Kant's Political Philosophy* başlıklı eserini yayına hazırlamış; bu eser Türkçede *Kant'ın Siyaset Felsefesi Üzerine Dersler* adıyla yayımlanmıştır (2019). Elinizdeki *Siyaset Felsefesi Nedir ve Niçin Önemlidir?* (*Political Philosophy: What It Is and Why It Matters*) adlı eserinin yanı sıra *Political Judgment, What's the Matter with Liberalism?*, *Civil Religion* ve *Dangerous Minds: Nietzsche, Heidegger, and the Return of the Far Right* gibi eserleriyle tanınmıştır. Çalışmaları siyaset teorisi, siyasal düşünce tarihi ve çağdaş siyaset felsefesi alanlarında yoğunlaşmakta; yayınları birçok uluslararası akademik tartışmada referans kabul edilmektedir.

ÖMER FARUK UYSAL

İstanbul Medeniyet Üniversitesinde öğretim üyesidir. İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuş (2016); "The Problem of Political Philosophy in Leo Strauss' Thought" başlıklı teziyle aynı üniversitede yüksek lisansını tamamlamıştır (2018). Doktora çalışmaları sırasında Axel Honneth'in davetiyle Columbia Üniversitesi Felsefe Bölümünde bir yıl misafir araştırmacı olarak bulunmuş (2023); doktora derecesini "Komüniteryanizmin Siyasal Ontolojisi" başlıklı teziyle İstanbul Üniversitesinden almıştır (2024). Çalışmaları siyaset teorisi, siyasal düşünce tarihi ve çağdaş siyaset felsefesi alanlarında yoğunlaşmaktadır.

İÇİNDEKİLER

İyinin Siyasal Tasavvuru (Muhammed A. Ağcan)	7
Birinci Önsöz: Siyasi Düşüncenin Ufukları	19
İkinci Önsöz: Freud, Weber ve Siyaset Felsefesi	37
1 Hannah Arendt: Siyasetin Edimselliği	63
2 Michael Oakeshott: Hayatın Serüveni	87
3 Leo Strauss: Felsefenin Siyaseti	103
4 Karl Löwith: Kozmos Karşısında Huşu	125
5 Strauss-Löwith Yazışmalarında Doğa ve Tarih Üzerine Bir Arasöz	143
6 Eric Voegelin: Modernitenin Girdabı	155
7 Simone Weil: Ruhun Siyaseti	171
8 Hans-Georg Gadamer: Kibirden Arınmış Felsefe	185
9 Jürgen Habermas: Rasyonel Söylem Olarak Siyaset	197
10 Michel Foucault'nun Hapishane Toplumu	213
11 Alasdair Macintyre: Parçalanma ve Bütünlük	231
12 Bir Siyaset Felsefesi Olarak Komüniteryanizmin Yükselişi ve Düşüşü Üzerine Kısa Bir Arasöz	253
13 John Rawls ve Siyaset Felsefesinin Ölümü	261
14 Richard Rorty: Felsefeyi Kaidesinden İndirmek ya da Postmodernleştirilmiş Hâliyle Siyaset Felsefesinin Ölümü	279
Sonsöz: Havlu Atmamak Üzerine	293
Dizin	301

İYİNİN SİYASAL TASAVVURU

MUHAMMED A. AĞCAN

I

Ronald Beiner siyasetin teorik incelemesinin neye dayandığına ilişkin oldukça iddialı bir argümanı tartışmaya açıyor: Siyaset felsefesi, “insani iyi” kavrayışı etrafında gelişen diyalogik bir düşünme etkinliğidir. İnsan yaşamının anlamı, nihai amacı, asli değer ve bağlılıklarımız ile varoluşsal tecrübelerle yerleşik dersler gibi unsurları içeren iyi fikri, bu entelektüel etkinlik alanını tanımlarken Platon’dan bu tarafa iynin çoğul ve rakip yorumlarının ve ifadelerinin oluşturduğu bir geleneği de temellendirir. Siyaset felsefesi yapmak, başka şekilde ifade edilirse siyasetin teorik¹ soruşturması, işte böyle bir geleneğe dahil olarak şimdiye kadar ileri sürülmüş iynin rakip tasavvurlarıyla herkese açık bir biçimde eleştirel diyaloga girmeyi gerektirir. Buradaki eleştirel diyalog, siyaset felsefesi geleneği içindeki belli başlı düşünürlerin ifade ettiği/kavramsal olarak geliştirdiği iyi tasavvurlarını birbirleriyle tartıştırtıp etkileşime girmelerini temin etmeyi içerdiği gibi şu an buradan söz konusu gelenekle irtibatlanıp tartışmaya dahil olmayı ve böylelikle insani iyiye dair mümkün en geniş anlam repertuarının ve düşünce ufkunun oluşumuna katkıyı ima eder. Kamusalite ise bu diyalogun dünyaya içkin bir akılla yürütülen herkese açık ve herkes için ulaşılabilir bir dile, bu dilin aleni ve rasyonel yapısına işaret eder. Nitekim Beiner bu kitabında 20. yüzyılda siyasetin teorik ufkunda örnek simalar olarak ön plana çıkan on iki düşünürün (ek olarak sosyoloji ve psikoloji disiplininin kurucu iki isminin) kanonik kabul ettiği başlıca metinlerinde ifadesini bulan siyaset felsefelerine dair yorum ve açıklamalar sunmakla, böyle bir eleştirel diyalogun somut uygulamasını sergilemiş olmaktadır. Geçen yüzyılda siyasetin felsefi uğraşısında temsil edici metinlerde ifade edilmiş veya ham olarak bulunan iyi tasavvurlarını tespit edip öz bir tartışmasını yapmak, Beiner için, böyle bir siyaset felsefesi fikrinin gerçekliğini, önemini ve anlamını ortaya koyarak, özellikle son yıllarda güçlü bir çizgi olarak belirginleşen karşıt konumdakilere vazgeçilmezliğini göstermek anlamına da gelmektedir.

1. Beiner, siyaset felsefesi ile siyaset teorisini çoğu zaman birbirlerinin yerine geçecek şekilde eş anlamı kullanıyor. Bazen ise siyaset felsefesini siyaset teorisinin daha özel bir biçimi, iyi fikriyle ilişkili bir yorumu olarak değerlendiriyor. Ben bu metinde iki kavrama nüanslı farklılıklarını akılda tutmakla birlikte aynı anlama gelecek şekilde yer veriyorum.

Siyasete ilişkin teorik düşünce, siyaset felsefesi olmak bakımından muhakkak “insani iyiyi neyin gerçekten insani kıldığına” ve “insan hayatının nihai anlamına” dair belirli bir anlayışa dayanmaktaysa o halde Beiner’in ele aldığı düşünürler iyi fikrinin bilinçli ve açık, güçlü veya sistematik olarak ifade edildiği siyaset felsefeleri mi geliştirip sunmuşlardır? Yahut soruyu genelleştirip başka şekilde sormak gerekirse bütün siyaset felsefeleri ilişkili oldukları iyi kavrayışlarını bilinçli olarak seçmekte; açık ve seçik bir şekilde ifade etmekte, güçlü ve dolgun bir biçimde gerçekleşme koşullarını tasvir etmekte, analitik ve metodolojik olarak sistematik bir yapı içinde geliştirmekte midir? Siyasetin teorik etkinliği “gelenegine anlamlı bir şekilde katılabilmek, hayatın amaçlarına dair belirli ve kesin bir görüşe bağlı olmayı gerektirir (kişi kendisinin böyle bir bağlılığı olduğunu *düşünmese* ya da bunu ‘iyi tasavvurları’ dışında başka kavramlarla temellendirse bile)” (s. 25-26). Dolayısıyla bir siyaset felsefesi; iyi anlayışını kendisi için de dahil olmak üzere kapalı, muğlak, çekirdek ve ham halinde bırakabilir, daha açık ifade edip belirgin ve net kılabilir ama iyi ve sistematik bir şekilde geliştirmekten uzak durabilir veya açık seçik ortaya koyduğu iyi anlayışını teorik mimarisinin ve yorum çerçevesinin bütününe yayararak en güçlü ve kapsamlı, Beiner’in kelimeleriyle “epik” ifadesini somutlaştırabilir.

Bu sonuncusunun tipik temsilini belirli bir iyi fikrini, yani siyasi eylemin anlamlı ve tam bir yaşam için vazgeçilmezliği düşüncesini bütün siyaset felsefesinin temel kaygısı olarak açık ve güçlü bir şekilde sunan Arendt’te görürüz. İlkine ise siyasetin teorik etkinliğiyle doğrudan ilgilenmemesine ve dolayısıyla sistematik bir siyaset felsefesi sunmamasına rağmen temel insanlık durumuna ve hayatın nihai anlamına dair bir fikir veya kabulden hareket ederek sırasıyla ruh ve toplum bilimsel düşünce sistematığı geliştiren Freud ve Weber gibi sürpriz isimleri örnek olarak verebiliriz. Beiner’in temel iddiası açısından en ilgi çekici ve tartışmalı isim John Rawls’dır diyebiliriz. Keza Rawls geç dönem eseri *Siyasal Liberalizm*²’de sunduğu hakkaniyet olarak adalet teorisini bilinçli bir şekilde belli bir iyi anlayışına yaslamamaya ve bağlamamaya itinayla uğraşmasına ve bu doğrultuda “hakkın iyiyeye önceliğini” ve “metafizik değil siyasal” bir anlayış geliştirdiğini iddia etmesine rağmen Beiner’e göre “adil ve hakkaniyetli temel siyasi kurumlar kurmak ve bunlara kendini adanmak” (s. 27) şeklinde yer bulan bir kabulün/amacın kendisi apaçık ve baştan sona bir iyi tasavvurudur. Rawls örneğinin ortaya koyduğu gerçek, aksi iddia edilse veya (Foucault’da olduğu gibi) niyetlenilmese dahi siyasetin herhangi bir şekilde yürütülen ve belli bir kavramsal ifadesini bulan teorik etkinliği bir iyi fikrinden bağımsız sunulamamaktadır. Sonuç olarak bir iyi anlayışının teorik/felsefi etkinlikteki önemi, ortaya konuluşu, işlevi veya kapsamı değişiklik gösterse de (nitekim kitapta ele alınan düşünürler iyi yönelimleri, normatif değerlendirmeleri,

2. John Rawls, *Political Liberalism*, expanded edition, Columbia University Press, 2005.

ilişkili kavramsal çerçeveleri ve benzeri açılardan bu çeşitliliği örnekler) bir siyaset felsefesi şöyle veya böyle insan doğası, insan için iyi, hayatın amacı, insani değerler vb. hakkındaki bir yönelim, anlayış, varsayım veya yoruma yaslanmak zorundadır. Hatta Beiner için siyasete ilişkin herhangi bir teorik akıl yürütme ancak böyle bir dayanak/yönelim sayesinde ve aracılığıyla tam anlamıyla bir siyaset felsefesi uğraşısına dönüşerek önemini ve vazgeçilmezliğini kazanmaktadır (s. 34, 299).

II

Beiner'in bütün siyasal değerlendirme, yorum ve açıklamaların son tahlilde bir iyi fikri etrafında ifade edildiği iddiası, çağdaş dönem siyaset teorisi/felsefesi literatüründe güçlü ve geniş bir desteği alarak ana-akım konumu edinmiş entelektüel eğilimin tam karşısında durmaktadır. Bu baskın yaklaşım siyasete ilişkin teorik akıl yürütmeyi titizlikle ve ısrarla bir iyi fikriyle doğrudan ilişkilendirmeden yapmanın gereğini savunur. Buna göre siyaset felsefesi, kendini katı bir şekilde "kamusal olan" ile kısıtlamalıdır. Siyasal buna göre muhtelif iyi anlayışı, ideolojik formasyon, dünya görüşü veya kapsamlı bakış açılarını eş zamanlı ve aynı şekilde etkileyen kamusal meselelerle özdeş görülmekte; teorik uğraş ise bu farklılaşan yaşam ve düşünce biçimlerinin şu derecede veya bu derece kendilerine özgü dayanaklardan hareketle de olsa belli ölçüde kabul edebilecekleri siyasal esasları ve koşulları ortaya koymakla ilgili anlaşılmaktadır. Habermas'ın *Olgu ve Normlar Arasında*³ ve Rawls'un *Siyasal Liberalizm* yapıtlarında görüldüğü gibi siyaset felsefesi, hak/adalet sorunsalının tanımladığı vatandaşlık, meşruiyetin koşulları, kolektif iradenin oluşumu ve kamusal işlerin tespit edilip değerlendirilmesi ve anlaşılmasını sağlayacak normatif-rasyonel ilkelerin sunulması şeklinde yürütülür. Bu rasyonel ve normatif ilkelerin iletişimsel aklın imkanları çerçevesinde gerekçelendirilmiş argümanların karşılıklı sunulduğu tartışma ve müzakereden türetilen veya başlangıç durumunda cehalet peçesi marifetiyle yürütülen bir kamusal muhakemeye inşa edilebileceği savunulur. Bu şekilde türetilmekle kazandığı prosedürel ve biçimsel yapısı sayesinde ise siyasal alanın bütünü için rasyonel otoriteye, genel bağlayıcılığa, sahip olduğu düşünülür. Aynı zamanda karşılıklılık ve tarafsızlık koşullarını karşılayarak kamusal alanda hak/adalet üzerinde ortak anlayışları, kısacası uzlaşma ve mutabakatı, temellendirebileceği kabul edilir.

Buna karşın siyaset felsefesi alanındaki bu baskın yaklaşıma göre iyi fikri üzerinde rasyonel bir diyalog ve tartışma, verimli bir sonuç çıkacak şekilde yürü-

3. Jürgen Habermas, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, çev. William Rehg, The MIT Press, 1998.

tülemey; nihayetinde iynin anlamı, değeri ve gerçekleşmesinin rasyonel koşulları üzerinde herhangi bir şekilde uzlaş ve mutabakata varılamaz. İyi, son tahlilde belirli bir dünya görüşüne, etik yaşam dünyasına, ideolojik formasyona ve benzeri yerleşik bir tikellik olarak somut, dolgun, taraflı, kısmi ve göreceli bir kavrayış olarak konumlandırılır. Bu yapısı nedeniyle de kendinden evrensel ve rasyonel ilke ve anlayışların türetilmesinin mümkün olmadığı değerlendirilir. İyi konusunda her zaman ayrıışan ve çatışan düşünceler, kendilerine özgü göreceli gerekçeler ve değerler nedeniyle, bizi karşılar. Rasyonel bir muhakemeye sürdürülemeyen, temelden bir anlaşmazlıktır söz konusu olan. Ayrıca modern toplumsal-kültürel kurum ve pratiklerin öğrenilip deneyimlenmesi hayatın anlamı, değerler ve amaçlar konusunda ayrıışmayı ve çoğullaşmayı zorunlu olarak beraberinde getirmektedir. Çağdaş zamanlarda hayatın nihai iyi ve amaçlarına ilişkin radikal bir şekilde birbirinden farklı yorumların bulunması, üstesinden gelinemeyecek ve ihmal edilemeyecek bir tarihsel ve sosyal olgu olarak karşımızda durur. Hatta iynin bu hususi ve özel alana mutlak aitliği ve göreceli-çoğul kavranışı, bireyler için bizzat özerklik ve özgürlük koşulu olarak değerlendirilir. Bu yüzden zamanın ruhunun post-metafizik bir kavrayışına⁴ yaslandığını söyleyebileceğimiz bu yönelim, iyiye (ve elbette hakikate) ilişkin radikal çoğulluk olgusu nedeniyle siyasetin felsefi etkinliğini hak-adalet alanıyla kayıtlı görüp (daha doğru bir tabirle sınırlandırıp) siyaset açısından ikincil kabul ettiğı “iyi”den bütünüyle ayrıştırılmasını telkinle sonuçlanır.

Usûli (*procedural*) olarak tanımlanmış hakkın önceliğine dayanan bu siyasal teorik yönelim, iyi hakkındaki düşünceleri, siyasal kimliklerin beslendiğı daha geniş ahlaki kaynakları, siyasetin norm, kurum ve uygulamalarını temellendiren ontolojik kabul ve varsayımları dışarıda bıraktığı ölçüde siyasetlesztirme, siyasetin yoksullaşıp işlevsizleşmesi ve nihayetinde statükocu-teknik bir sorun çözücü olarak bizzat kendisinin ideolojikleşmesine dönüşmekle yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Örneğın Mouffe’a⁵ göre kamusal alanda uzlaş sağlamaya uğruna siyasal çatışma ve anlaşmazlıkları görmezden gelmek ve çoğulluğı takdir niyetiyle siyasal kimliklerin talep ve iddialarına yerleşik hegemonik potansiyelleri ve beslendikleri daha geniş ideolojik kaynakları ihmal etmek; sadece demokrasinin kötürümleşmesine yol açmaz, aynı zamanda daha güçlü çatışmaları tetikler ve muhtelif kimliklerin katkılarını hakkıyla takdir etmek yerine tam tersine çoğulluğı baskılayıp belirli bir etik-siyasal kimliği dayatmayla neticelenir. Alternatif ve farklı söylemlerden arındırılmış siyasal-kamusal alan, böylelikle yoksullaşıırken siyasetlesztirme şeklindeki bir gerilemeye yol açar.

4. Jürgen Habermas, *Postmetaphysical Thinking: Between Metaphysics and the Critique of Reason*, Polity Press, 1995.

5. Chantal Mouffe, *Siyasal Üzerine*, çev. Mehmet Ratip, 2. bs., İletişim, 2013.

William Connolly⁶ de benzer bir çizgide daha geniş ahlaki ve normatif arka planlarını dışarıda bırakarak siyasal kimliklerin ve çoğulluğun kamusal alandaki doğrudan görünümelerini bir olgu olarak sabitleyen bu yönelimde önceden kabul edilmiş, sorgulamaya tabi tutulmayan ve geçerlilikleri kendinden menkul inanç, bağlılık ve kabullerin belirleyici yerine dikkat çeker. Connolly'e göre oysa bu tür inanç, ilke, bağlılık ve benzeri unsurlardan beslenen siyasal-ontolojik temellerin kurucu yerini fark edip sorunsallaştırmamak, çoğul kimliklerin kamusal yaşam ve demokrasi için etik-siyasal potansiyel katkılarını takdir edemeyip dışlamakla kalmaz, siyasal alanı zengin bir ahlaki-felsefi dağarcıktan da mahrum bırakarak yoksullaştırır. Dahası ötekini ve farklılığı "kötülük" olarak damgalayan çeşitli siyasal pratikleri (dışlamalar, şiddet, tahakküm ve eşitsizlikler vb.) besleyen koşulları yaratır. Kısacası hakkın önceliği perspektifi, bu nedenlerden dolayı niyetinin tam tersi bir şekilde iktidarın meşruiyetini, düzen ve istikrarı, adaletin ve demokrasinin gerçekleşmesini ve dolayısıyla vatandaşlar arasındaki dayanışmanın tesisini sağlamakta başarısız olur ve kendi kendini tüketen bir fikre dönüşür.

Beiner, iyi anlayışını siyaset felsefesinin dışında tutması nedeniyle Rawls bölümünün başlığını "siyaset felsefesinin ölümü" olarak koymakla ilk bakışta Mouffe ve Connolly'nin farklı gerekçe ve ifadelerle de olsa dile getirdikleri iynin siyasetteki kurucu yerine dair görüşlerine uzak bir yerde durmadığını göstermiş olur. Ne var ki Beiner iyi fikrinin kapsamlı açıklama ve yorumlarını geliştirerek yoğun ve canlı kamusal tartışmalarla zenginleştirilmiş bir dağarcık üretiminin ve yaratılmasının siyasal yaşamımızın bütünü için ne anlama geleceği, pratik-kurumsal düzeydeki sonuçları, etkileri ve yansımaları hakkında sistematik ve ayrıntılı bir tartışmaya girmemektedir. Ne de iynin demokrasi, adalet, iktidar vb. siyasetin norm ve uygulamaları açısından ne tür sonuçlar doğuracağıyla doğrudan ilgilenmez. Oysa siyasetin kurumsal-pratik yapısının adalet talepleri açısından niteliği, her ne şekilde yorumlanırsa yorumlansın iyi anlayışının gerçekleşmesi için hayati önemde değil midir? Bir başka şekilde ifade edilirse, acaba adalet iyi için şu veya bu biçimde bir imkân koşulu mudur? Yahut iyi ve adalet arasındaki ilişkinin daha açık, dikkatli veya sistematik bir tartışması gerekmez mi? Sonuç olarak siyasal dünyanın yaygın ve etkin sorun, dinamik, kurum ve eğilimlerini yeterince dikkate almayan bu ilgisizlik, Beiner'in temel iddiasının ikna ediciliği, işlevselliği ve önemine dair soru işaretlerine yol açar.

6. William Connolly, *The Ethos of Pluralization*, University of Minnesota Press, 1995.

III

İyiye dair düşüncelerin ve yorumların, siyasetin normatif, pratik ve kurumsal yapısına nasıl ve ne ölçüde tercüme edileceğinin bu eksik tartışması, bir sorun alanı olarak, din ve siyaset ilişkisinde somut bir şekilde kendini gösterir. Beiner'e göre iyi kavrayışının herhangi bir şekilde dahi olsa dinî bir yorum ve açıklaması siyaset felsefesinin dışında bırakılmalıdır. Kendi sözcükleriyle iynin tamamen bu dünyaya içkin bir bakış ve ilgiyle ele alınması gereklidir. Bu şekilde ifade edilip alenileştirildiğinde kamusal alanın yapılandırılmasında rasyonel otoriteye sahip olabilir. Habermas'ın postsekülerizm tartışması⁷ çerçevesinde belirttiği gibi dinî düşüncenin içerdiği bilişsel ve ahlaki repertuarın zenginliği dikkate alındığında ve Beiner'in iyiye dair mümkün olan en kapsamlı ve ayrıntılı kavrayışların geliştirilmesi ve bu şekilde ifade edilmiş bakış açıları arasındaki diyalog ve tartışmanın önemine yaptığı vurgu hatırlandığında dinin, iyi kavrayışının anlam ufku içinden bilinçli bir biçimde dışarıda tutulması gerekçelendirilmeden öylece kabul edilen bir önyargıya veya keyfiliğe işaret olarak okunabilir. Bu seküler kabul, şüphesiz Beiner'in kendi iddiasının bir öz-sınırlamasıdır; iyiye dair belirli bir yerden bakmanın telkin edilip meşru görülmesiyle başka/öteki kaynakların dışlanarak gayrı-meşru kabul edilmesini içerir. Dahası bu kısıtlamanın, Beiner'in perspektifinde iyi ile siyaset arasındaki pozitif ilişkinin varlığı hatırlanacak olduğunda, siyasal alanda muhtelif biçim ve ölçüde de olsa gözlemlediğimiz dinin etkisi ve görünürlüğüne karşı bir konumlanmayı da ima edeceği çıkarımında bulunulabilir. Dinin siyasal alanın kurulumundaki olası rasyonel-normatif katkısını kategorik olarak dışarıda bırakmakla kalmaz, dinî kimliğin siyasal anlamına aşırı şüphecî veya olumsuz bir tavrı temsil eder.

Beiner'in Taylor, MacIntyre, Sandel gibi düşünürler aracılığıyla kısa bir bölüm ayırdığı komüniteryanizm tartışmasında kimlik siyasetinin ve çok kültürcülüğün tikelci ve ayrıştırıcı sonuçlarına karşı vatandaşlık erdemi, dayanışma ve kamusal iynin önemine dikkat çektiğini görürüz. Hatta başka çalışmalarında⁸ sekülerizmi bir ortak iyi olarak teklif edip söz konusu dayanışma ve adaletin gerçek-

7. Jürgen Habermas, "Religion in the Public Sphere", *European Journal of Philosophy*, 14/1, 2006, s. 1-25; Jürgen Habermas, "Notes on Post-Secular Society", *NPQ*, Fall, 2008, s. 17-29.

8. Burada Beiner'in dinin görünürlüğüne ve kamusal tartışmalardaki yerine dair keskin bir dışlamayı savunduğunu iddia etmiyorum, hatta bu konuda ince ve görece pozitif bir yaklaşımı savunur gözük-mektedir. Ama şimdi bu yaklaşımın ayrıntısı bizi ilgilendirmediği gibi sistematik bir tartışmasına girişmek niyetinde de değilim. Buna rağmen yaklaşımının yukarıda hızlıca geçtiğim kısıtları olduğunu düşünüyorum. Beiner'in yaklaşımının ayrıntıları için şu metinlerine bakılabilir: Roland Beiner, *Civil Religion: A Dialogue in the History of Political Thought*, Cambridge University Press, 2010; *Taylor, Rawls and Secularism*, unpublished paper, 2012; *Secularism as a Common Good*, unpublished paper, 2012. Bu son iki metne Beiner'in academia sayfasından ulaşılabilir.

leşme koşullarıyla ilişkisini göstermeye çalışmaktadır. Ne var ki kamusal alanda dinî kimliklerin, Kazanova'nın tabiriyle kamusal dinlerin,⁹ talep veya iddialarının şöyle veya böyle değersizleşmesi, yanlış yorumlanması veya kısıtlanmasını savunarak (özellikle dinin oldukça kısıtlı bir tanımını benimsemesi ve de sekülerliğin tarihsel ve semantik olarak dışlama ve tahakkümü de içeren kimlik/iktidar¹⁰ yapısını ve özgün tarihsel-sosyal koşullara yerleşik çoğul biçimlerini anmaması da eklendiğinde) söz konusu muhtelif dinî-ahlaki bakış açıları ve yaşam biçimlerine sahip vatandaşlar arasında siyasal dayanışma ve ortak iyinin gerçekleşmesi nasıl sağlanabilir?

Aslında bu soru, Beiner'in çalışmasında eksik bıraktığı ya da yeterince önem vermediği bir sorun alanına bizi taşır: Çağdaş zamanların siyasal-kamusal dünyasında dinî ve dinî olmayan dünya görüşü ve kimliklerin çeşitliliği olgusu. Beiner öncelikle bu çoğulluk ve çeşitlilik durumuna nasıl yaklaştığıyla ilgili bir açıklamada bulunmaz, tatmin edici bir tartışmasını sunmaz. Bu sorun alanının siyaseten niteliği, önemi, yapısı ve sonuçları hakkında ne düşündüğünü bu metinden hareketle tam olarak tespit edemiyoruz. Yine de genel yaklaşımına dair bazı çıkarımlarda bulunabiliriz. Söz konusu farklılık ve çoğulluk durumunun felsefi ve ahlaki akıl yürütmelerde ve siyasal ve kamusal hayatta üstesinden gelinebilir olduğunu düşünüyor gözükmektedir. İyiye dair bütün radikal ayrışmalara, çeşitlenen iyi yaşam tasavvurlarına rağmen iyi hakkında rasyonel olarak konuşup tartışabileceğimiz bir zeminin, bu zemin üzerinde türetilebilecek ortak duyarlılıklar ve düşüncelerin, Gadamer'deki gibi bir ufuklar kaynaşmasının, mümkün olduğuna inanır. Keza siyasal yaşamdaki normatif söylemler ve kurumsal-pratik bağlam kamusal alandaki ayrışan öznellikleri ve kimlikleri belirli bir adalet ve haklar rejimi içinde birleştirebilir. Eğer bu yorum yerindeyse Beiner, radikal bir şekilde eleştirdiği Rawls, Habermas veya Rorty'den tam da bu noktada ayrılır. Örneğin Rawls siyasal alandaki radikal çoğulluk sorununa hakkını verebilmek için, bir kamusal akıl ve adalet anlayışı üzerinde uzlaşabilmeyi ve dolayısıyla iyi hakkındaki ayrışmaları baştan verili kabul edip iyiye dair kapsamlı değerlendirmelerin siyasal alana doğrudan yansımalarına karşı çıkmayı tercih etmiştir. Beiner ise yukarıda vurgulandığı gibi bu sorunu ihmal ettiği ölçüde iyi ve adalete dair daha iyimser, iddialı, dolgun ve pozitif içerikli fikirler geliştirmiştir ve bu noktadaki konumu Rawls başta olmak üzere eleştirilerini şekillendirmiştir. Aynı zamanda bu tutumu, yukarıda saptanan siyasal alandaki temel anlaşmazlıklar ve çatışmaları da içeren pratik-kurumsal düzleme yeterince ilgi göstermemesiyle de bağlantılı durmaktadır.

9. Jose Kazanova, *Modern Dünyada Kamusal Dinler*, çev. ed. Mehmet Murat Şahin, Sakarya Üniversitesi Kültür Yay., 2014.

10. Talal Asad, *Sekülerliğin Biçimleri: Hristiyanlık, İslamiyet ve Modernlik*, çev. Ferit Burak Aydar, Metis Yay, 2004.

Diğer taraftan Beiner’de bulunduğunu düşündüğümüz bu iyunin çoğullaşan yorumları arasındaki makul diyalog zemini, temel kabulleri ve metinleriyle belirli bir geleneği önvarsayıp teyit eder gözükmektedir. Platon’dan başlayıp yirminci yüzyıldan seçilen söz konusu düşünürlerde devam eden, belli metinleri, somut tartışmaları, yöntembilimsel ve epistemolojik kabul ve prosedürleriyle bu gelenek, siyaset felsefesinin tam kendisi olmaktadır. Böyleyse bu tercihin kendisi en başından bir siyasal ontolojiye yaslanan, belirli bir kimlik ve iktidar konfigürasyonunu önceleyen bir nitelik taşımaz mı? Peki tarihte veya çağdaş dönemde şu veya bu nedenden bu gelenek ve paradigma dışında kalan siyasal düşüncelere ne olacak? Geniş kültürel-coğrafi bağlamlara yerleşik bu farklı düşünce gelenekleri, içerdikleri ahlaki-normatif repertuarlarla Beiner’i anlamda siyaset felsefesi olarak değerlendirilmeyecek mi? Siyaset felsefesi içinde görülüp değerlendirilecekse bu farklı gelenekler içinde ifadesini bulan iyi fikirleri ve eşlik eden siyasal tasavvurlar arasında etkileşim, tartışma ve diyalog nasıl yürütülüp sürdürülecek, bu doğrultuda ne tür metodolojik araçlar ve somut kurumsal-pratik siyasetler önerilmektedir? Aslında bu tür sorular özellikle son yirmi otuz yıldır karşılaştırmalı siyaset teorisi¹¹ ve postkolonyal yaklaşım¹² tarafından geniş bir literatüre konu edilip gündeme taşınmış ve bu doğrultuda siyaset felsefesinin gerçekten “çoğulcu ve evrensel” bir disiplin yapıya kavuşmasına önemli katkıda bulunmuştur. Ne var ki bu geniş literatürün ve gündeme getirdiği güçlü eleştirinin Beiner’in dikkatinden kaçmış olması özellikle not edilmeli, bu ihmalin kökenleri ve koşulları üzerinde dikkatlice durulmalıdır. Buna bir de az önce belirtilen dinî talep ve iddiaların dünyevi-rasyonel içerikten mahrum görülüp siyasal teorik incelemenin ve kamusal tartışmanın dışında bırakılmasında da gördüğümüz eğilim eklendiğinde Beiner’in perspektifinin kısıtları ve yapısal gerilimleri daha görünür hale gelmektedir.

Siyasetin belirli bir teorik mimari içindeki kavramsal ve normatif yapısının, son tahlilde insan için nihai iyunin ne olduğuna ilişkin bir kabul, öncül veya yorumda temellendiği veya buna indirgenebileceği iddiası, aslında siyaset felsefesi/teorisi alanında son yıllarda siyasal ontoloji veya temeller (*foundations*) gibi başlıklar altında sıklıkla ele alınıp geniş bir literatürün tartışma gündemini şekillendirmiştir. Connolly yukarıda başvurulanan kitabında siyasal açıklama ve değerlendirmelerin oluşturduğu teorik çerçevelerin, belli bir ilke, öz veya öncülün ontolojik bir temel işlevi gördüğü aracılığı sayesinde nasıl şekillendiğini incelemenin önemine dikkat çekmiştir. Önerdiği siyaset felsefesi yapma biçimi olarak ontopolitik yorumlama;

11. Örneğin bkz. Fred Dallmayr (ed.), *Comparative Political Theory: An Introduction*, PalgraveMacmillan, 2010; Melissa S. Williams (ed.), *Deparochializing Political Theory*, Cambridge University Press, 2020.

12. Örneğin bkz. Dipesh Chakrabarty, *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*, Princeton University Press, 2000 (Türkçesi: *Avrupa’yı Taşralaştırmak – Postkolonyal Düşünce ve Tarihsel Farklılık*, çev. İlker Cörüt, Dergâh Yay., 2021).

birey, kolektivite, kontrol, istikamet gibi belirli temellerce koşullandırılmış siyasal eylem ve faillik alanı, pratik ve kurumsal belirlenimler, etik-normatif imkânları vb. bütün bir siyasal pratik, tecrübe ve söylemsel yönlerin tespit edilip değerlendirilmesini sağlar. Vincent¹³ bu tür ontolojik temellerin (yukarıdakine ek olarak dilin belirleyiciliği, insanın ölümlülüğü, hayatın kırılganlığı, toplumun imkânsızlığı vb. öncüller de sayılabilir) kapsamlı ve güçlü, içkin ve mantıksal-analitik üçlü bir tasnifini yaparak temellerin kısmi, parçalanmış, güçlü, diyalojik vb. biçimlerdeki muhtelif işlevsel kullanımlarıyla siyasetin teorik etkinliğini nasıl ve ne ölçüde etkilediğinin ayrıntılı bir tartışmasını sunmuştur.

Temellerin siyasal akıl yürütmedeki önemini, biçimini ve yordamını oldukça etkileyici bir şekilde tartışan Marchart¹⁴ ise bütün bir çağdaş siyaset düşüncesini (temel teorik yönelimler ve yaklaşımları) temelci, temelcilik karşıtı ve post-temelci şeklinde üçlü bir tasnif altında toplayabileceğimizi ve bu bakış açısından kapsamlı değerlendirmeler yapabileceğimizi ileri sürer. Temelci perspektif, sabit, güçlü ve mutlak ilkeleri verili kabul ederek kapsamlı ve dolgun çerçeveler sunar, temelcilik karşıtı bu tür temellerin kategorik olarak ihmal edilip reddedilmesini savunur, post-temelci (temelcilik sonrası) ise temellerin zorunlu olduğunu kabul etmekle birlikte teorik iddialardaki ontolojik otoritesini tartışmaya açıp göreceli ve olumsal kılınmasını telkin eder. Nihayetinde tüm bu tartışma ve öneriler; seyretilmiş, diyalojik, güçlü, çoğul, kısmi, sabit, nihai, genel, içkin, aşkın, zorunlu, negatif, olumsal vb. farklı şekillerde yorumlanarak uygulanmış temellerin siyasal düşünüşteki yeri ve işlevinin nüanslı, çoğul, sistematik ve incelikli değerlendirmelerini ortaya koymuştur. Sonuçta önemli olan, siyasal düşünüşte temellerin varlığını kategorik kabul veya ret değil, teorik kurgudaki yerinin ontolojik değerinin ne olduğunu saptamaktır.

Ne var ki Beiner'in iyi anlayışını bir temel olarak ele alıp ortaya koyduğu tartışması, söz konusu bu nüanslı, sistematik ve farklılaşan yorumlara dayanan literatür aracılığıyla temellerin daha somut olarak ne olduğu, önemini nereden aldığı, nasıl kullanıldığı, bunlara ne tür işlevler atfedildiği, bunların hangi yönleri ve sonuçları ima ettiği ve bu farklı kullanımlarının ne tür sonuçlar doğurduğu ve benzeri açılardan inceltirilip zenginleştirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu şekilde inceltirilip ilerletilmiş bir soruşturma; örneğin Foucault'da negatif, Habermas'ta evrensel ve iletişimsel, Weil'de sabit ve idealist, Arendt'te güçlü, Voegelin'de aşkın ve kapsamlı, MacIntyre'da somut ve dolgun, Gadamer'de içkin ve diyalojik, Rawls'da törpülenmiş, Rorty'de zayıflatılmış ve olumsal vb. şekillerde yorumlanıp kullanılmış te-

13. Andrew Vincent, *Nature of Political Theory*, Oxford University Press, 2004.

14. Oliver Marchart, *Postfoundational Political Thought: Political Difference in Nancy, Lefort, Badiou and Laclau*, Edinburgh University Press, 2007.

mel bir iyi kavrayışının karşılaştırmalı bir tartışmasını yapmayı mümkün kılabilir. Anlam, ifade, biçim ve yordam itibarıyla belirginleşen farklılık ve benzerliklerin tespit edilmesiyle iynin siyasal anlamı hakkında daha sağlam ve kuşatıcı bir kavrayış edinilebilir. Ayrıca teorik mimarideki yeri ve önemi ile kullanılma biçiminin çoğullaşan görünümünün karşılaştırmalı ve ileri incelemesini yapmak, temellerin siyasal pratik, kurumsallaşma ve tecrübedeki etki ve sonuçlarını daha ayrıntılı ve isabetli görebilmeyi sağlayabilir. Yukarıda Beiner'in tartışmasında yeterince yer verilmeyen veya ihmal edilen çoğulluk, din-siyaset, kamusal iyi, demokrasi, adalet gibi pek çok somut etik-siyasal soruna karşılık gelen meselenin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Siyaset felsefesi için temel bir kaygı olan ve Beiner'in de yerinde bir şekilde tespit ettiği (s. 227) olgusal iddialar ile normatif teorilerin –yahut daha genel bir tanımlamayla teori ve pratiğin– her zaman ve vazgeçilmez bir şekilde içiçeliği ve karşılıklı gerekliliğini daha derinlemesine ve iyi serimlemeye izin verebilir.

IV

Türkiye siyaseti, güçlü siyasal kimliklerin belirli bir iyi yönelim, ideolojik formasyon ve sosyal muhayyile ile birlikte yoğun bir şekilde kamusal alanda görünür ve belirleyici olduğu yapısal bir karakteristiğe sahiptir. Fakat siyasal kimliklere eşlik ettiğini belirttiğim bu iyi yönelimi, ideolojik formasyon ve sosyal muhayyile ne kimliklerin kendileri ne de genel kamu için açık ve sistematik bir şekilde ifade edilmediği gibi yeterli bir şekilde teorik akıl yürütmeye konu edilerek kavramsal-normatif çerçeveler ve yorumlar şeklinde sunulmamıştır. Ne kimlikler ihtiva ettikleri daha kapsamlı değer ve düşüncelerin köken ve tutarlığı ile toplumsal-siyasal sonuç ve etkileri hakkında yeterli ve soğukkanlı bir kavrayışa sahipler ne de siyasetin teorik uğraşısıyla ilgilenenler, siyasal dünyamızın kimlikler, kurumlar, pratikler vb. temel yapı ve süreçlerinin açıklanıp anlaşılması için gerekli kavramsal-normatif dağarcığı ortaya koyabilmekteler. Bu durumun sonuçlarından belki en önemlisi, temel etik-siyasal meselelerde, yani anayasa, meşruiyet, adalet vb. konularda kamuya paylaşılan ve bağlayıcı bulunan düşünceler ve normların gelişmemesi ve bu doğrultudaki pratik-kurumsallaşmanın tam olarak gerçekleşmemesidir.

Bu çerçevede Beiner'in temel tezi, Türkiye bağlamında bazı analitik araç ve normatif duyarlılıkları taşıması açısından kullanışlı hale getirilebilir. Siyasal dünyamızın açıklama ve yorumlamalarının bir iyi anlayışı etrafında şekillendiğini saptamak (1), bu iyi kavrayışının mümkün olan en sistematik, güçlü ve kapsamlı ifadesini sunmaya çalışmak (2), bu farklılaşan iyi tasavvurlarını kamusal alanda aleniyet ve bağlayıcılık kazanabilmesi için kavranabilir ve rasyonel bir biçimde geliştirmek